

NORGES LAND OG FOLK

TOPOGRAFISK-HISTORISK BESKRIVELSE

MED ENKELTE VIGTIGERE STATISTISKE DATA

BUSKERUDS AMT

KRISTIANIA
JACOB DYBWADS FORLAG
KJØBENHAVN: G. E. C. GAD
1895

00305297
ex 1/94
9401061

TOPOGRAFISK-HISTORISK BESKRIVELSE

OVER

BUSKERUDS AMT

MED ENKELTE VIGTIGERE STATISTISKE DATA

AF

JOHAN VIBE

KRISTIANIA
JACOB DYBWADS FORLAG
KJØBENHAVN: G. E. C. GAD
1895

336 s.

Bj. M. Larsen

1141

I dalen:

Aadalselven ved Hen	147 m.
Ytre Aadalen kirke	158 »
Somdalen gaard inde i skogen et godt stykke øst for elven	168 »
Fjøs Viken gaard	173 »
Sperillen	153 »
Hængslet ved Bagna nord for Sperillen	159 »
Semmen gaard vest for Aadalselven syd for ytre Aadalen kirke	163 »
Viker kirke vest for Sperillen	190 »
Elgsrud nord for Viker kirke	228 »
Høieste punkt af veien mellem Viker og Nes	350 »

Vest for dalen:

Guldbjerg sydvest for ytre Aadalen kirke	418 »
Høgfjeld vest for Sperillens søndre ende	1009 »
Elgsrudkollen nord for Viker kirke	727 »
Gyranfisen vest for Elgsrudkollen	1080 »
Killingtjern nordvest for Elgsrudkollen	433 »
Langtjern sydøst for Gyranfisen	507 »
Tosseviksæter nord for Høgfjeld	506 »
Nesmo sæter nordvest for Killingtjern	311 »

I den sydlige del af herredet paa begge sider af Aadalen stiger fjeldene intet sted synderlig høit over dalbunden. Toppene naar paa denne strækning neppe noget sted til en høide af 500 m. over Aadalselven.

Langs Sperillen og de dele af Aadalselven, der ligger nærmest denne, er forholdet et andet. Paa østsiden af dalen er fremdeles toppene af middelmadig høide. De høieste af dem naar ikke til mere end 550 à 600 m. over Sperillen; men paa vestsiden stiger toppene indtil en høide af mellem 900 og 950 m. over denne. Fra den nordlige halvdel af sjøen ser man Treknatten, og flere af de høieste toppe paa dalens vestside hæve sine takkede, skogbare tinder over de skogbevoksede fjelde nede ved sjøen. Dette gjør Sperillen til et af vore mest imponerende østlandske vande.

Bagna og dens tilløb. Bagna har i Aadalen en meget forskjellig bredde, fra 44 til 220 m. Den flyder hist og her mellem bakker; men paa lange strækninger, navnlig i det sydlige, hvor den sender flere evjer ind i det omliggende land, er dens strande saa lave, at de er udsat for oversvømmelser. Elven er farbar med baad i hele sin længde; men paa flere steder er strømmen saa strid, at baadene maa trækkes opover. Dampbaaden kan undertiden have vanskelig nok for at kjæmpe mod strømmen.

Strykene i Aadalselven syd for Sperillen har — regnet fra syd mod nord — følgende navne: Hvalstryken, Garntangstryken, Kastbraatetryken, Kjeipsteinstryken, Gjermundstryken, Rapalden, Killingen, Vatningen og Kongsstrømmen.

Ved ytre Aadalen kirke begynder Hvalshængslet. Bagna flyder ovenfor Sperillen stille. Her findes kun ett større stryk, Valdresstrømmen.

Fra øst modtager Bagna følgende større tilløb:

Vælaelven, der kommer fra Hadeland, gennemstrømmer Vælsvand og falder i Bagna (Aadalselven) ved Hen. Længde 19 km.

Sommaelven, der udspringer øst for Sperillen, gennemstrømmer Somdalsvandet og falder i Bagna syd for gaarden Somdalen. Vasdragets længde, regnet fra Somvandets længste tilløb Haugerud-elven, 18 km.

I Somma fandtes der i forrige aarhundred perlemuslinger.

Skjeltbreidelven, der udspringer paa Skillinghøvd i søndre Lands prestegjeld, gennemstrømmer Thorsjøen og falder i Bagna nord for Sperillen. Længde 19 km.

Fra vest modtager den:

Tossevikelven, der udspringer syd for Gyranfisen og falder i Sperillen ved Tosseviken. Længde 10 km.

Skarudelven, der udspringer i Kurctjern og falder i Sperillen nord for Elgsrud. Længde 11,5 km.

Urulaelven, der falder i Sperillen tæt ved Nes. Længde inden herredet 10 km. Den dannes ved sammenløbet af de to elve Hedalselven og Odalselven. Regner man vasdragets længde fra dets længste tilløb, Odalselvens kilder, bliver den 50 km. Odalselven danner paa en strækning af 25 km. grænsen mellem Nes i Hallingdal og søndre Aurdal. Urulaelven modtager fra syd et større tilløb, Viddalselven, der udspringer paa Gyranfisen, danner grænsen mellem Aadalen og søndre Aurdal og falder i Urula paa det sted, hvor denne træder ind i Aadalen herred. Længde 10 km.

Vande. Sperillen, der i sin helhed ligger i dette herred, er 25,1 km.². Den er 108 m. dyb. Af andre vande kan merkes: Santsjøen sydøst for Sperillen 3,6 km.², vestre Bjønevand omtrent 2 km.² (en del af vandet ligger i Land) og Vælsvandene, hvoraf en del ligger i Jevnaker. Paa vestfjeldene findes der kun ubetydelige tjern.

Fisket. Der fiskes i Aadalen ørret, røje, sik, abor og karudser. Elvene og vandene er nok saa godt forsynet med fisk. Ørretten i Sperillen er stor; men den er ikke tilstede i nogen betydelig mængde. Det bedste fiske var tidligere i oset ved Aadalselvns udlob af Sperillen; men dette skal have minket efter en regulering af elven, som fandt sted i anledning af dampskibsfarten. Nu skal det bedste fiske være i den nordlige del af vandet.

Oset af elven (Kongsstrømmen) skal, efter hvad et sagn fortæller, have faaet sit navn af, at der herfra i en fjern fortid blev skatlet 60 sik til kongens (d. v. s. herredskongen i Aadalen) bord. «Nu», skriver Wiel i midten af forrige aarhundred, «fiskes der ikke Aaret rundt saa

Syd og vest for Soknedalen (Holleia):

Grubeaasen, østre	486 m.
Hjelmerudaasen	541 »
Støvernsæteraasen	584 »
Klomshoved, nordre	609 »
Sandtjernbrænden	547 »
Kittilsbysæter	416 »

Som man ser, er toppene paa Holleia omtrent 100 m. lavere end toppene paa Kroggskogen. Toppene hæver sig her til en endnu ringere høide over plateauet end paa Kroggskogen.

Gaardene i herredet ligger fra 70 à 80 m. o. h. til 200 à 250 m. Undtagelsesvis naar de op til over 300 m. Over 200 m. naar de dog sjelden andre steder end i partiet øst for Randselvns dalføre.

Elve. Randselven danner inden Norderhov to betydelige fosse foruden en del mindre, nemlig Askerudfossen, Kistefossen og Viulfossen mellem Randsfjorden og Hønefos. Efter sammenløbet med Bagna danner elven ingen fos. Bredden 25—250 m.

Fraseet Aadalselven modtager den intet tilløb af betydenhed inden herredet.

Ved Viulfossen sag og mølle ved Kistefos træsliberi ved Askerudfossen er der under opførelse et træsliberi. Viul omtales i midten af forrige århundrede som et sted, hvor der fandtes perlemuslinger. Det samme var den gang tilfældet i enkelte andre elve i Norderhov og Soknedalen. I vore dage fiskes der ogsaa nu og da perler i Randselven syd for Viul og nedover mod Hønefos, men udbyttet er høist ubetydeligt.

Bagna (Aadalselven) danner Hønefossen, Svinesfossen, Høfsfossen og Hønefossen. Af disse er Høfsfossen og Hønefossen de største. Den sidste har en faldhøide af 20 m.

Ved Høne ligger et træsliberi, der hører under Norderhov, et andet er under opførelse. Ved Svinesfossen ligger der et træsliberi og ved Høfsfos to træsliberier og et træsliberi med papirfabrik. I nærheden ligger en krudtmølle, der rimeligvis faar sin drivkraft fra Høfsfossen. Fabrikerne ved Hønefos hører ind under Hønefos by.

Bagna modtager intet tilløb inden herredet.

Soknedalselven udspringer øst for Blødfjeld ikke mere end 3 km. fra styrtingerne mod Krøderen. Den gennemstrømmer under navn af Eidselven Langevand og Thorevand og fortsætter gennem Soknedalen, indtil den øst for Ask jernbanestation falder i Tyriffjorden. Den danner flere fosse, men ingen særdeles store. De vigtigste er, fra nord mod syd: Verkenfos, Gaardhammerfos, Kvernvaldsfos, Heierenfos og Sørgafos. Mellem fossene løber elven i regelen stille og rolig. Længde 42 km.

Ved Verkenfossen ligger et sag- og møllebrug. Ved Heierenfos er der mølle.

Fra syd er dens vigtigste tilløb Ørtevandselven, der kommer fra Holleia og paa næsten hele sit løb danner grænsen mellem Krødsherred og Norderhov. Længde 12 km.

Fra nord modtager den flere tilløb, hvoraf følgende er de vigtigste:

1) Heggøelven, der udspringer paa aaserne vest for Aadalselven og falder i Soknedalselven ved gaarden Heggø. Længde 9,5 km. Den dammer paa størstedelen af sit løb grænsen mellem Norderhov og Aadalen.

2) Vælselven, der udspringer i nærheden af fjeldet Tyvenborg, gennemstrømmer Vælsvandene og falder i Soknedalselven ved Gaardhammer. Længde 18 km. Den dammer paa en strækning af 4 km. grænsen mellem Norderhov og Aadalen.

3) Sognaelven. Dens længste kildeelv, Sandaugenelv, udspringer øst for Gyranfisen og flyder gennem Sandvandet, hvorpaa det hele vasdrag gennemstrømmer Sognadalen og falder i Soknedalselven øst for Lunder kirke. Hele vasdragets længde 34 km. Elven dammer paa en længere strækning grænsen dels mellem Aadalen og Flaas, dels mellem Norderhov (Soknedalen) og Flaas. Dens vigtigste tilløb er fra øst Lyseelven, der udspringer vest for Høgfjeld og falder i Sogna syd for Bukjenaas. Længde 13 km., — og fra vest Fjeldelven, der udspringer paa grænsen mellem Flaas og søndre Aurdal mellem Nautskardfjeld og Bukollen. Længde 15 km.

4) Rudelven, der udspringer øst for Leknesfjeld i Flaas og falder i Soknedalselvens vasdrag i Thorevand. Længde 18 km.

Både Soknedalselven og dens tilløb er vigtige for tømmerflodningen.

Andre større elve findes der ikke i herredet. Derimod har enkelte, der for den væsentligste del tilhører andre distrikter, sit udspring og en væsentlig del af sit løb i Norderhov.

De vigtigste af disse er:

1) Skjærsvøelven, som gennemstrømmer Katnos og delvis danner grænsen mellem Norderhov og Jevnaker. Den modtager fra den Norderhov tilhørende del af Kroggskogen to tilløb: Langelielven og Heggøelven, henholdsvis 16 og 10,5 km. lange.

2) Lommedalsvasdraget, der modtager et par mindre tilløb fra Norderhov.

3) Øiangsjøens vasdrag, der gennem Moelven falder i Randsfjorden.

Alle disse vasdrag har sine kilder kun faa km. fra Kroggskogens styrtinger mod Norderhøvs bygd.

Skjærdalselven, der vil blive omtalt under Høne, har ogsaa sine kilder i den til Norderhov hørende del af Holleia.

Vande. Fraseet Tyriffjorden er vandene i Norderhov ikke store. De største ligger paa Kroggskogen. Her er Øiangen 2,95 km.², store og lille Heggølivand 2 km.², store Flaatevand 1,8 km.² og Katnos, der forøvrigt kun delvis hører til Norderhov, de største. Af andre vande er de to grupper af Vælsvandene, de østlige og vestlige, paa hver sin side af Aadalselvns dalføre, de største. Merkelig er Jueren sø paa det bløde land sydvest for Norderhøvs kirke.

I det nordlige hæver Høgevarde sig 500 m. over Temple sæter og Hagelbufjeld 450 m. over Hagelbusæter. I det sydlige naar Graagalten 350 à 400 m. høiere end Løvnesvand.

Elve. Simoa danner i Sigdal og Eggedal en række fosse, hvoraf dog kun de færreste har nogen betydelig størrelse. De vigtigste er fra nord mod syd. Lifossen og Ligaardsfossen overst i Eggedal, høie og smukke fosse, Kittilsfossen, Albjerksfossen nord for Soneren, et betydeligt fossefald, Prestefossen, syd for denne, Hovlandsfossen og Skatvedtfossen. Mellem fossene siger Sigdalselven i regelen sagte frem med en svag strøm; den kan vades paa mange steder. De mest benyttede vadesteder er Kopangsvadet og Hølevadet nord for Soneren og Hovlandsvadet, Støvernvedet, Jokstadvadet og Kolsrudvadet syd for sjøen. Sigdalselvens længde 79 km., hvoraf 69 i Sigdals herred, resten i Modum.

Ved Prestefossen laa nikkelverket. Bygningerne staa der endnu. Ved Albjerksfossen ligger en liden mølle og et lidet teglverk og ved Skatvedtfossen ogsaa et lidet teglverk og en benmølle.

I Simoa findes perlemuslinger paa strækningen mellem Solumvand og Kolsrud. Nedenfor er det udfisket. Simoa har været en af vore bedste perleelve. For 5 à 6 aar siden fiskedes der en sommer for flere tusind kroner. Enkelte perler har været betalt med indtil 80 kr. stykket. Beklaageligvis verner ikke grundeierne om fisket, og dette drives derfor paa rov, saa elven sandsynligvis om kort tid vil være udfisket. Det skal ved en rationel drift lade sig gjøre at aabne muslingen saa meget, at man kan se, om der er perler i den, uden at den dør, saa at man kan slippe den ud igjen, hvis der ingen perler findes. Hvis man vilde gaa frem paa denne maade, vilde man kunne sikre sig, at formerelsen holdt skridt med fiskningen.

Simoa gjør undertiden skade paa de omliggende gaarde. Under flommen i 1860 skal den saaledes have bortrevet 8 huse.

Simoa modtager følgende større tilløb fra øst:

Skareelven, Aaselven, Støga, Kjølselven, Aamot-elven. Alle disse elve, der udspringer paa Norefjelds og Graafjelds vestskaaninger, er 10 à 12 km. lange og falder i Sigdalselven mellem Ligaarden og Soneren. Eidal-elven, der omtrent er af samme længde, udspringer paa aaserne vest for Noresund i Krøds-herred og falder i Soneren-sjø ved Eidal gaard.

Fra vest:

Vestra udspringer paa grænsen af Nore, gennemstrømmer en bebygget dal og falder i Eggedøla 3 km. vest for Eggedal kirke. Længde 9,5 km. Den daaner en betydelig fos, Kaugerudfossen.

Grønhovdælven udspringer ligeledes nær ved grænsen mod Nore og falder i Soleim vand ved Grønhovdgaard. Længde 10 km.

Nerdalselven udspringer ogsaa i nærheden af Nore grænse, gennemstrømmer en bebygget dal og falder i Simoa syd for Soleim vand. Længde 15 km.

Hørga, hvis længste kildeelv, Gryteelven, udspringer i Øivand hinsides grænsen af Rollag, falder i Soneren sjø ved gaarden

Græsvik. Længde 22 km. Den optager Løvneselven, der kommer fra Løvnesvand.

En af Skotselvens bielve, Løkenelven, udspringer ogsaa i Sigdal tæt ved Vatnaas kirke.

Vande. Det største vand i Sigdal er Soneren sjø, der ligger i selve dalen, 8,07 km.² Dens dybde er 40 m. Det nordenfor liggende Soleim vand er 1,68 km.²

Paa Østfjeldene er Glæsnevand paa grænsen mellem Sigdal og Krødsherred — 1,22 km.² — det største. Af de talrige vande paa plateauet under Norefjeld og Graafjeld har intet nogen betydelig størrelse. Paa Vestfjeldene, hvor der er talrige vande syd og vest for Soneren sjø, er Løvnesvand paa grænsen af Lyngdal det største. Det udgjør 1,87 km.². Vest for Eggedal er der færre og mindre betydelige vande. Det største er Hagelbuvand, 0,82 km.².

Fisket. Flere af vandene og elvene i Sigdal skal være fiskerige. Der fiskes sik, brasen, kolmund (en roieart), mort og aal. I Soneren fiskes der megen, men ikke synderlig stor sik. Fisket i Sigdal skal forøvrigt være gaaet tilbage i de senere aar. I Krøderen er der ikke megen, men stor fisk. Der er sat Wener-laks i denne sjø, og man tror at have faaet den igjen.

Myrer af nogen betydelig størrelse findes ikke. De største ligger i selve dalen nord for Soleimsvand og paa fjeldet sydvest for Høgevarde og syd for Glæsnevand. Myrene benyttes tildels til slaatter og beiter.

Kommunikationer.

A. Hovedveie:

Vei fra Modums grænse til Medalen i Eggedal. Den daaner fortsættelse af veien fra Aamot (se under Modum A 2) og fortsætter som nybygget vei langs Simoa elvs østre (venstre) side forbi Kolsrud til Vad, hvor den nybyggede vei for tiden slutter. Herfra gammel vei forbi Sigdal kirke med bro over elven ved Prestfossen. Herfra følger veien videre paa vasdragets vestre (høire) side til Sund ved sydenden af Soneren. Partiet fra Vad til Sund er for tiden under omlægning og ny jernbro ved Prestfossen allerede færdig. Fra Sund fortsætter veien videre langs Sonerens vestre strand forbi Hole skydsstation til Eggedals grænse og videre langs Sole- og Soleimsvandene til Kopseng. Straks ovenfor nordre Kopseng fores veien paa Kopseng bro over paa elvens østre (venstre) side, som den siden følger forbi Eggedal kirke og frem til endepunktet ved gaarden Medalen, hvorfra sætervei videre indover fjeldet.

Hovedveien slutter ved Eggedal kirke. Partiet derfra til Medalen er bygdevei.

tilløb sterkt kuperet med mange høie lerbakker; forresten har dette brede belte en dels jevn, dels smaabakket overflade. De lave aaser, der begrænser dette belte, falder paa nordsiden brat ned i dalen. Aaserne og kollerne søndenfor skraaner jævnt opad paa den mod plateauet vendende side, medens de som oftest falder steilt af mod syd.

Fra Gjellumvandet til Sætrebugten gaar der en dal, der er gennemstrømmet af Aaroselven. Den er bebygget i sit øverste og nederste parti, medens elven i dalens midtre parti løber i en trang kløft mellem skogbevoksede skrænter. Det nederste parti af dalføret ovenfor Sætrebugten staar dog ved et bredt belte af dyrket land i forbindelse med plateauet omkring Skiteggas dalføre. Større sammenhængende aaspartier findes forøvrigt ikke i Røken udenfor den nordligste mod Asker og Lier og den sydligste mod Hurum grænsende del af bygden.

Mod Drammensfjorden falder aaserne temmelig brat af og levner — naar undtages det sted, hvor Hyggenviken trænger ind og hvor der er tæt bebyggelse — kun hist og her rum til en gaard eller plads. Langs Kristianiafjorden er der mere bebyggelse; men ogsaa her falder de skogklædte aaser ofte brat af mod fjorden.

Kyst. Røken har mod Kristianiafjorden 11,2 km. kyst, mod Drammensfjorden 8,5 km. Ved Kristianiafjorden kan ankres i Sætrebugten udenfor Beston paa 5 favne (10 m.) vand, udenfor Aaroselvens munding paa 11 favne (21 m.), i Nærnesbugten paa 5 favne (10 m.) udenfor ishuse, lidt længere mod nord paa 12 favne (22 m.) og i Slemmestadbugten paa 6 favne (11 m.). Ved Drammensfjorden syd for Herudstangen paa 6 à 8 favne (11 à 15 m.) og i Hyggenviken paa 13—15 favne (24—28 m.).

Hoideforholdene vil fremgaa af følgende maal:

Paa plateauet omkring Skitegga:

Røken kirke	133 m.
Askestad	142 »
Grini station	151 »
Brøholt sydvest for kirken	127 »

I og omkring Aaroselvens dalføre:

Villingstad	92 »
Vear	110 »
Lund	132 »
Aaros	39 »

I aaspartiet nord for Skiteggas dalføre:

Bølstadsøteren	220 »

I aaspartiet syd for Skiteggas og vest for Aaroselvens vasdrag:

Villingstadaasen	351 m.
Sætrevand	119 »

Gaardene paa plateauet omkring Skitegga ligger, som man ser, 120 à 150 m. o. h. I Aaroselvens dalføre, der skraaner langsomt

med mod Sætrebugten, ligger de delvis lavere. De høieste aaser i det sydlige (Villingstadaasen) rager ikke mere end 200 m. over Skiteggas plateau, og aaserne nordenfor dette er sandsynligvis ikke meget høiere. Som man ser, ligger det midt i det sydlige aasparti beliggende Sætrevand ikke høiere, men snarere lavere end det dyrkede plateau nordenfor.

Elve. Skitegga udspringer i Heggesjø*), gennemstrømmer i mange bøgninger og med et stille løb Røken, gaar forbi kirken og falder i Gjellumvandet i Asker tæt ved Heggedal jernbanestation. Længde 14 km.

Aaroselven løber ud af Gjellumvand umiddelbart ved siden af det sted, hvor Skitegga falder i vandet. Den falder i Sætrebugten ved Aaros. Længde 12 km. Regner man vasdragets hele længde fra Skiteggas udspring til Aaroselvens udløb i Sætrebugten, bliver det alt i alt 26 km.

~~I Aaroselven fiskedes der i begyndelsen af forrige aarhundrede perler. Nu findes der neppe længere perlemuslinger i denne elv.~~

Røbækken udspringer paa grænsen af Asker øst for Gjellumvand, gaar først i sydlig og derpaa i nordøstlig retning og falder i Kristianiafjorden ved Slemmestad. Længde 7 km.

Vande. Vandene i Røken er hverken talrige eller betydelige. Det største er Sætrevand 0,2 km.².

Fisket. Ferskvandsfisket i Røken er ikke af stor betydning. Både i Aaroselven og i vandene er der sat amerikansk ørret og blackbass (en art abbor). Af blackbassen har man kun faaet lidet, derimod har man været heldigere med den amerikanske ørret. Ved udløbet af Aaroselven fiskes en del sjøørret. Udbyttet af laks- og sjøørretfisket udgjorde i 1892 2128 kr.

For saltvandsfiskeriernes vedkommende var, bortset fra laks og sjøørret, udbyttet følgende: smaasild 1000 kr., makrel 1200 kr. og hummer 140 kr. I de nærmest foregaaende 4 aar var fisket heller ikke betydeligt. Der var i 1891 vaarsildfiske til et beløb af 4200 kr. I 1888—89 var der intet makrelfiske. Derimod gik værdien af smaasildfisket i 1888—90 op til 3000 à 4000 kr. Laks- og sjøørretfisket androg i 1890 til 8500 kr. I 1888—91 fiskedes der aarlig for 100 à 200 kr. i østers.

I Kristianiafjorden drives fisket, navnlig i bugten ved Beston og Aaros.

Myrer. Betydelige myrstrækninger findes ikke inden herredet.

*) Den danner paa en kortere strekning grænsen mellem Røken og Lier og kaldes her Sirelven.

Som man ser, rager kollerne ikke synderlig høit over de høiere liggende gaarde og vande. Det høieste fjeld i herredet, Gleinaasen, rager saaledes ikke mere end 65 m. over det nærliggende Svartvand, og det er ikke mer end 170 m. høiere end Grønsand gaard, medens Husebykollens top ikke ligger mere end 44 m. høiere end denne gaard. Knivsfjeld, det høieste fjeld i det vestlige, er ikke fuldt 70 m. høiere end Hurum kirke, og opstigningen herfra er ganske jevn. Enkelte af kollerne gjør — fordi de er høie paa en eller to sider, og fordi de paa mange steder er bratte — ikke destomindre et noksaa imponerende indtryk, specielt Knivsfjeld, der baade mod vest (Drammensfjorden) og mod syd har næsten lodrette styrtninger. Kirkebygden ligger i en gjennemsnitshøide af 110—120 m., de søndenfor liggende sletter ved Tronstad og Jaren mellem 60 og 90 m.

Elve. Sandungen elv udspringer i nærheden af Rokens grænse, gennemstrømmer Sandungen og Rodby vand og falder i Kristianfjorden ved Sagviken. Længde 17 km.

Langevandsbækken gennemstrømmer Langevand og falder i Kristianfjorden vest for Rødsodden. Længde 8,5 km.

Aklangbækken gennemstrømmer Aklangen vand og falder i Kristianfjorden vest for Filtvet. Længde 8,5 km.

Sætreelven udspringer i nærheden af Sem gaard, løber i nordøstlig retning gennem Mørkvandene og falder i Sætrebugten i nærheden af Sætre. Længde 8 km. Sætreelven bruges som flodningselv.

I elvene i Hurum skal der af og til fiskes perler.

Vand. De største er: Sandungen vand 1,52 km.², Mørkvandene 0,48 km.² og Rødbyvand 0,40 km.². I Mørkvandene er der talrige øer.

Fisket. Ferskvandsfisket. Baade vande og elve skal være daarlign forsynet med fisk.

Saltvandsfisket er meget bedre. Langs Drammensfjorden fiskes der saaledes ikke saa lidet laks. Udbyttet af laks- og sjørrretfisket udgjorde i 1892 3745 kr., af smaasildfisket 16800 kr., og af andet fiske 11200 kr. I de nærmest foregaaende fire aar gav laks- og sjørrretfisket gjennomsnitlig omtrent samme udbytte, medens smaasildfisket var nlige mindre, navnlig i 1888 og 89, da det var ganske ubetydeligt. Derimod var udbyttet af andet fiske gjennomsnitlig henved dobbelt saa stort. I 1888 fiskedes der desuden for 1400 kr. i makrel og i 1890 for 500 kr. I 1890 fiskedes der for 50 kr. i østers og for 150 i hummer. I Drammensfjorden fiskes der ogsaa ualmindelig store ræker, de saakaldte Svelviks-ræker.

Myrer. Der findes mange myrer, men kun af ubetydelig størrelse.

Kommunikationer.

A. Hovedveie:

Vei fra Slottet ved Drøbaksund til Røkens grænse. Den udgaar fra det nedlagte sundsted Slottet ved Drøbaksund og fører i sterke stigninger op hoiden forbi Ødegaarden og Sætre gaard til Røkens grænse. Den er en gammel og bakket vei, som nu er forholdsviis lidet trafikeret.

B. Bygdeveie:

1. Vei fra Sætre (A) til Strømmen sundsted ved Svelvik. Den udgaar fra hovedveien ved Sætre og fører i store bakker langs Sætreelvens østre side op til Mørk bro, paa hvilken den passerer Mørkvandet, følger saa dettes vestre side og gaar op til Hurums kirke og Klokkerstøen samt derfra i en lang bakke ned til Strømmen sundsted. Den er en gammel, bakket og tildels tarvelig udstyret vei. Efterat Drammens by har igangsat isbrydere paa Drammensfjorden, er oversætningen i sandet om vinteren ofte farlig og til sine tider rent umulig.

2. Vei fra Hurums kirke til Holmsbu. Den udgaar fra den under B 1 nævnte vei og fører i sydlig retning forbi Tveten og Liltvet, hvor den boier i vestlig retning, og videre nedover de store Holmsbakker til Holmsbu.

3. Vei til Filtvetstranden. Den udgaar fra B 2 i nærheden af gaarden Sundby og fører forbi Rødby og Røstad ned til Kristianfjorden ved Filtvet. Den er en tarvelig, men dog fuldt kørbar vei.

Der fører private veie til hver grænd i bygden.

Merkelige gaarde og steder.

Her medtages som regel ikke andre gaarde end de, hvor det største brug er 15 skyldmark eller derover, og som altsaa skulde have en salgsværdi af 24000 kr. eller mere.

Hurum kirke er en stenkirke, der er opført for 1335. Den brændte i 1680 og er efter den tid undergaaet store forandringer.

Ved kirken er den Huitfeldtske families gravkapel, en muret stenbygning, hvor den Huitfeldtske families kister staar. Her hviler blandt andre, Tonne Huitfeldt og Iver Huitfeldt. Se nedenfor under Thronstad.

Gaarde fra nord mod syd; i den østlige del af herredet: Sætre brug (flertal af sæter i den gamle betydning bosted). Skyld 152,14, ett brug. Dette er den næst største eiendom i amtet.

Baade her og paa det søndenfor liggende Verpen er der i samme. Ved Engene straks nord for Sætre er der dynamitfabrik. Ved Sætre er der sagbrug og en mindre mølle.

Sætre omtales allerede i 1330—1335. I 1414 finder man, at en adelsmand(?), Thord Eriksen, gav Thronerud (d. v. s. Mørk)* tilligemed fossene

* Mørk horer til Sætre brug.